

15 Temmuz ve 16 Nisan'ın sosyolojik analizi

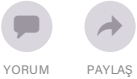
16 Nisan halkın büyük zorluklarla kurduğu cumhuriyetin asli dayanağı olan halka dönerek yeniden restore edilmesidir. Artık adı var ama kendisi olmayan halk, yeni yönetimin en büyük dayanağıdır. Taşra, kendi sesine ve liderine kavuşmuştur. Bundan sonrası taşranın merkezde kendi varlığını tahkim etmesidir.

Abone Ol [Google News](#)

Haber Merkezi · 12 Mayıs 2017, 04:00 · Son Güncelleme: 12 Mayıs 2017, 07:29 · Yeni Şafak

İLLUSTRASYON: CEMİLE AĞAÇ YILDIRIM

Yrd. Doç. Dr. Ümmet Erkan Bartın- Üniversitesi Sosyoloji Bölümü

Bundan yaklaşık 9 ay kadar önce Türkiye’de halk-devlet bütünleşmesini gösteren tarihi bir olay yaşandı. Halk, askeri darbe yapmak isteyen FETÖ’cü bir çeteye karşı sokağa çıkarak direniş gösterdi. Hem ülkeyi hem de demokrasiyi kurtardı. 16 Nisan Pazar günü yapılan referandumda ise, parlamenter sistem yerine Cumhurbaşkanlığı sistemine geçilmesine onay verdi. Bu iki olay üst üste konulduğunda ülkemizin tarihi bir dönemeci başarı ile atlattığı söylenebilir. 15 Temmuz müesses nizam ve onun yedeğindeki iç ve dış ittifaklara karşı, 16 Nisan ise bürokratik oligarşi ve 12 Eylül anayasasına karşı kazanılmış tarihi bir zaferdir. Peki neden?

Şerif Mardin, Türk siyasal tarihini analiz ederken merkez-çevre ikiliğinden söz etmiştir. Ona

göre Osmanlı toplum yapısında siyasal merkez; askeri görevlerle tanımlanan bürokratik bir yapıyı ifade ediyordu. Devşirme sistemine dayanan ordu ve saray bürokrasisi, vergi ve toprak yönetimini sıkıca denetim altında tutmaktaydı. Siyasal merkezin karşısında ise dağınık, merkezden kopuk, heterojen adına “raeaya” denilen bir kitle vardı. Merkezle çevre arasındaki iletişimi sağlayan ise dinsel kurumlardı. Tekke, cemaatler, vakıf ve loncalar merkezle çevreyi birbirine bağlayan, toplumsal rızayı üreten bir meşruiyet ağı geliştirmişti. Bu sistem merkezin zayıf bir kontrol ağı ile çevreyi denetim altında tutmasını sağlamıştı.

BATI'DA MODERNLEŞME

Modernleşme süreci Avrupa'da şehir hayatında özerkleşme ile başlamıştı. Şehirlerin ekonomik açıdan üretken hale gelmesi ve ticaretin artması; şehirlerin feodal soylulara karşı bazı haklarını garanti altına almasını sağlamıştı. Büyüyen ekonomi ve ticaret; ülke sınırları içerisinde korumacı bir askeri güce ve liberal bir hukuk sistemine ihtiyaç duymuştur. Ulusal sınırlar içerisinde ortak bir hukuk, adil bir vergilendirme, merkantilist ekonomi ve ulusal bir bürokrasi modern ulus devletin gelişimini sağlamıştır. Modernleşme ve uluslaşma süreci yerel farklılıkların ulusal bir kültür tarafından massedilmesi ile sonuçlanmıştır. Yani Batı'da modernleşme ve uluslaşma süreci farklı inanç, etnisite, mezhep ve aidiyet duygularına karşı homojen bir kültür yaratmayı amaçlamıştır.

Osmanlı Devleti'nin merkez ve çevre arasındaki uzlaşma dayalı geleneksel yapısı; devleti içinde bulunduğu zor durumdan kurtarmak amacı ile başlayan Batılılaşma/modernleşme reformları ile tahrip olmaya başlamıştır. II. Mahmut döneminde devleti merkezi bir yapıya dönüştürme çabaları hız kazanmıştır. İmparatorlukta ilk nüfus sayımının yapılması, ilköğretimin zorunlu hale getirilmesi, belediye hizmetlerinin kurumsallaşması, zorunlu askerlik kanunu vb. uygulamalar devletin merkezileşmesi yönünde atılan adımlardandır. Merkez, taşra üzerinde kontrol kurmayı amaçlamıştır. Bunun için göçebe Türkmenler iskâna zorlanmış, tarikat ve tekkeler kontrol altına alınmaya çalışılmış, aşiret liderlerinin çocukları “Aşiret Mektepleri”nde okutulmuş merkeze bağlılıkları sağlanmaya çalışılmıştır. Merkezin attığı bu adımlar taşradaki ulema ve eşrafı rahatsız etmiştir. Taşrada güçlü olan eşraf bir taraftan devletle iletişime geçmenin yollarını ararken diğer taraftan merkeze karşı taşranın temsilciliğini üstlenmiştir.

POZİTİVİZMİN OSMANLI'YA VE CUMHURİYETE NÜFUZU

19. yüzyılın ikinci yarısında, Osmanlı Devleti'nde merkezileşme çabaları sürerken Fransa'daki Osmanlı muhalefeti; Auguste Comte'un öğrencilerinden Pierre Laffitte'ten (1823-1903) pozitivismi öğrenmiştir. Pozitivism; az gelişmiş toplumlar için aydın sınıf öncülüğünde bir ilerleme düşüncesi öneriyordu. Osmanlı muhalefeti, büsbütün metafizik buldukları Alman idealizmi yerine Fransız pozitivismine sarılmıştır. Sabahattin Bey'in liberal ve ademi merkezîyetçi çözüm önerisine karşı İttihatçılar (başta Ahmet Rıza) merkezileşmeyi seçmiştir. İttihat ve Terakki döneminde merkezileşme çabaları daha da hızlanmış, taşrada açılan İttihat ve Terakki şubeleri, okulları, gazete/dergileri ve eşrafla ittifak çabaları ile bir ulus inşasına

girişilmiştir.

Cumhuriyet idaresi kendine Fransız cumhuriyetini model almıştır. Bunun için de Comte pozitivist, J. J. Rousseau'nun "genel irade" fikri, Fransız jakoben laisizmi kullanılmıştır. Cumhuriyet yönetiminin en önemli amacı ulus inşası olmuştur. Bunu da merkezîyetçi ve homojenleştirici siyaset ve kültür politikaları ile sağlamaya çalışmıştır. Mardin'e göre; "Cumhuriyetin resmî tutumu, Anadolu'nun dama tahtasına benzeyen yapısını, hiç sözünü etmeden reddetmekti. Cumhuriyet ideolojisinin benimsettirdiği kuşaklar da böylece, yerel, dinsel ve etnik grupları, Türkiye'nin karanlık çağlarından kalma gereksiz kalıntılar olarak görüp reddettiler. Karşılaştıklarında, birer kalıntı olarak davrandılar onlara..."

LAİKLİK VE ULUSLAŞMA

Cumhuriyet yöneticileri bu amaçlarını gerçekleştirmek için iki temel politikaya yönelmiştir. Birincisi laiklik, ikincisi ise uluslaştırmadır. Laiklik politikası; tekke, tarikatlar ve ulemanın toplum üzerindeki gücünü azaltma amacı taşımıştır. Diğer taraftan ulus inşası ile farklı etnisite, aşiret ve toplumsal bağlar Türk kimliği etrafında bütünleştirilmeye çalışılmıştır. Bu iki amaç hem hukuki, askeri yöntemler hem de kültür politikaları ile desteklenmiştir. Tekke ve zaviyelerin, medreselerin kapatılması, laikliğin anayasaya girmesi, diğer taraftan "Vatandaş Türkçe Konuş!" kampanyaları ve açılan modern okullar bu iki amacı desteklemeye yönelik olmuştur.

Bu noktada Gramsci'nin "hegemonya" kavramı üzerinde biraz durmak gerekir. Gramsci, vatandaşı Machiavelli'den yola çıkarak devlet yönetiminde salt baskının işe yaramayacağını, yurttaşların rızasına dayanmayan "siyasal toplum"un uzun süreli var olamayacağını savunmuştur. Ona göre devlet sadece kaba kuvvetle yönetilemez. Burjuvazinin gücü özellikle sivil toplum alanında toplumsal uzlaşma sağlayabilmesi, ortak bir kültür üretebilmesi ve bunu "organik aydınlar" yardımıyla geniş bir konsensüse dayandırabilmesi ile mümkün olabilir. Ona göre aydınlar burjuva politikalarına verdikleri destekle, toplumsal rızanın üretilmesinde önemli bir güç sağlamaktadır.

HALK TEPEDEDEN İNMECİLİĞE RIZA GÖSTERMEDİ

Cumhuriyet aydınları, siyasal devrimlerin halka anlatılması yani toplumsal rızanın üretilmesi konusunda başarı gösterememiştir. Bu dönemin aydın sınıfının köylü ile kurduğu romantik ilişkiyi en iyi özetleyen Ahmet Kutsi Tecer'in şu şiiridir: "Orda bir köy var uzakta, o köy bizim köyümüzdür. Gezmesek de, tozmasak da o köy bizim köyümüzdür." Cumhuriyetin "organik aydınları" halkla arasına mesafe koymuş, köylüye uzaktan romantik güzellikler yapmıştır. Sonuçta devrim taşraya yabancı kalmıştır.

Cumhuriyetin laiklik ve uluslaştırma politikası taşrada iki büyük tepki ile karşılaşmıştır. Laikliğin dini hayat üzerinde sağlamaya çalıştığı kontrol ve hatta bir nokta daha ileri gidilerek

milli bir din/mezhep yaratma amacına matuf, “Türkçe Ezan”, Protestan bir İslam denemesi olmuştur. Osmanlı Devleti’nde devletle toplum arasındaki siyasal meşruiyeti sağlayan dini kurumların yasaklanması ve Cumhuriyetin yeni “organik aydınlarının” halka yabancılaşması sonuçta merkezle çevre, devletle halkın arasını açmıştır. Uluslaştırma politikası ise taşradaki yerel farklılıklar; (etnik farklılıklar, aşiret bağları vb.) merkeze karşı isyan girişimlerinde bulunmuştur. Merkez kendi belirlediği modernleştirme projesi üzerinden halkı tanımlama amacı güderken taşra, kendi farklılıklarını ve inancını muhafaza etmeye çalışmıştır.

27 MAYIS VE 12 EYLÜL’ÜN ETKİSİ

Cumhuriyet Halk Partisi; şehirlerde askeri ve sivil bürokrasi, organik aydınlar, devlet destekli burjuvazi ile ittifak yapmıştır. Taşrada ise eşraf, zanaatkâr, esnaf ve ulema; muhalefeti sürdürmüştür. İlk meclisteki ikinci gruptan bu yana muhalefet; merkeze ve onun politikalarına karşı direnç göstermiştir. II. Dünya Savaşı sonunda Batılı devletler ile ittifak yapmak zorunda kalan Türkiye Cumhuriyeti, dâhil olduğu siyasi bloğun zorlamasıyla çok partili siyasi hayata geçmiştir. CHP’nin politikalarından rahatsız olan 4 vekil yeni bir parti kurmuştur. Partinin başına Aydın bir eşraf çocuğu olan Adnan Menderes geçmiştir. Menderes’in Demokrat Partisi, merkezdeki CHP’ye karşı taşranın gücüne dayanmıştır. Menderes döneminde yapılan demiryolu ve karayolları ağı, şehirle taşra arasındaki mesafeyi kısaltmıştır. Menderes’in müesses nizama yönelik hamleleri (örneğin ezanın tekrar Arapça okunması) halkta ona ve partisine karşı bir teveccüh oluşmasını sağlamıştır. Bu sayede hızlı bir ekonomik kalkınma sağlanmıştır. Türkiye, 1950-54 arasında yıllık yüzde 12-13 civarında ekonomik büyüme kaydetmiştir. Tarımda makineleşme, yeni tarım arazilerinin kazanılması tarımsal üretimin artmasını sağlamıştır. CHP’nin Menderes’in partisini siyasal yollardan mağlup edemeyeceği sonucuna varması ile “zinde güçlerden” destek istemiştir. Sonuçta “CHP artı Ordu eşittir iktidar” modeliyle büyük sermaye, ordu ve üniversitelerin desteği ile askeri bir darbe yapılmıştır. 27 Mayıs 1960 darbesi sonrasında Adnan Menderes ve iki bakanı düzmece bir yargılamaya sonunda idam edilmiştir.

CHP, taşranın siyasetteki artan gücüne karşı sık sık kuraldışı hamlelere başvurmuş, halkı nizama sokmak adına askeri darbelerden medet ummuştur. 12 Eylül darbesi, Türkiye’deki büyük dönüşüme belki de farkında olmadan destek sağlamıştır. 12 Eylül sonrasında ithal ikameci ekonomiden liberal ekonomiye geçilmiştir. Anavatan Partisi ve Genel Başkanı Turgut Özal’ın en büyük başarısı taşradaki Anadolu sermayesini dışa açması olmuştur. Merkezde yer alan ve devlet desteği (ihale, kredi, teşvik vb.) ile ayakta duran İstanbul sermayesine karşı taşrada güçlenen Anadolu sermayesi üretici, girişimci, disiplinli ve çalışkan bir görünüme sahipti. ANAP’ın dini inançları serbestleştirme ve ulusçu politikaları hafifletmesi merkezle taşra, devletle halk arasındaki yakınlaşmayı güçlendirmiştir. Fakat bu dönem Özal’ın “şüpheli ölümü” ve müesses nizamın postmodern müdahalesi olan 28 Şubat 1997’de inkitaya uğratılmıştır. Dini inancın kamusal görünümü yasaklanmış, İmam Hatiplerin orta kısmı kapatılmıştır. 28 Şubat’a verilen desteğin ulufesi ise büyük sermayenin hortumladığı milvarlarca dolar kamu bankası zararı olmuştur. Bütün bu naralar halkın cebinden ödenmiştir.

TAŞRANIN SESİ VE İRADESİ

Bu zor koşullar altında iktidara gelen AK Parti, taşranın güçlü sesi ve iradesi olmuştur. Anadolu ve büyük şehirlere son 40-50 yıl içinde göç etmiş olan orta ve alt sınıf, AK Parti'nin izlediği ekonomik, kültürel politikalarla kendine güven kazanmıştır. Taşradan gelen ailelerin çocukları yüksek eğitim aldıktan sonra kamu bürokrasisi, yerel yönetimler ve üniversitelerde yer edinmeye başlamıştır. Ayrıca girişimci Anadolu sermayesi merkezlerini İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyükşehirlere taşıyarak, kendi markalarını ve üretim güçlerini ulusal düzeye taşımıştır.

AK Parti güçlenen Anadolu sermayesi, taşra burjuvazisi, esnaf, işçi, köylü ve zanaatkârların desteğini almıştır. AK Parti diğer taraftan katı ulusçu politikalara karşı Güneydoğu'da kültürel bazı taleplerin karşılanması yoluyla Kürt seçmeni kazanmaya çalışmıştır. Yan AK Parti cumhuriyetin laisizm ve ulusçuluk politikalarına karşı taşranın hızla güçlenen dinamik gücünü kullanmıştır.

367 GARABETİ VE FETÖ

AK Parti'ye karşı olan muhalefet merkezin çevreye karşı olan muhalefettir. Yıllardır müesses nizam adına ülkeyi yöneten merkez güçler; seçim yoluyla iktidara gelemediği için kronik olarak askeri darbelerden, yargı müdahalelerinden medet ummuştur. 2007'deki "367 garabeti", 15 Temmuz'daki FETÖ'cü darbe girişimi aynı amaçlara matuftur: "Taşraya karşı merkezi yeniden tahkim etmek." Halkı belirlenmiş nizamı geri döndürmek. Fakat unutulmuş nokta; taşranın artık siyasal bilince, eğitilmiş bir orta sınıfa, güçlenen bir burjuvazi ve kendi medya organları ile medya manipülasyonlarını engelleyebilecek güce ulaşmış olduğudur. AK Parti devletle halk bütünleşmesini sağlamış, yıllardır kendini dışlanmış, ötekileştirilmiş hisseden halk, devletine sahip çıkmıştır. 15 Temmuz bunun göstergesidir. Halk, kendi lideri ve kendi partisine, onun ötesinde de ülkesine sahip çıkmıştır.

HALKIN ZAFERİ

16 Nisan halk oylaması ise 1962 Anayasası ile başlayan bürokratik merkezin, taşraya karşı "önleyici tedbir" olarak anayasaya koyduğu halk iradesini engelleyen çeşitli kurumlara karşı (Anayasa Mahkemesi, Danıştay vb.) kazanılmış bir zaferdir. Zayıf bir yürütme ve güçlü bir kontrolü amaçlayan 1962 ve 1982 Anayasaları, 16 Nisan'daki güçlü başkanlık modeli ile tarihe gömülmüştür. Artık millet iradesi ile seçilen başkanlar çok güçlü bir biçimde yürütmeyi belirleyecek ve halk iradesinin önündeki bürokratik oligarşiye karşı önemli bir kuvvet kazanacaktır.

Bu yönleriyle 15 Temmuz ve 16 Nisan halkın büyük zorluklarla kurduğu Cumhuriyetin asli dayanağı olan halka dönerek yeniden restore edilmesidir. Artık adı var ama kendisi olmayan halk, yeni yönetimin en büyük dayanağıdır. Taşra, kendi sesine ve liderine kavuşmuştur.

Bundan sonrası taşranın merkezde kendi varlığını tahkim etmesidir. Bunu yaparken de kendi medeniyet mirasına uygun, farklılıklara saygılı, hoşgörülü ve kuşatıcı bir dile ihtiyaç vardır. Aynı zamanda modernleşmenin yıkıcı sonuçlarına karşı kaynağı 1400 yıllık İslam düşüncesi olan medeniyet mirasımızın bugün yeniden ihyası da hayati gözükmektedir.

PAYLAŞ

#15 Temmuz

#16 Nisan

#Batı

#FETÖ

#Modernleşme

DÜŞÜNCE GÜNLÜĞÜ E-POSTA ABONELİĞİ

Bakanlık ifşa etti

13 firmanın süzme ballarının sahte olduğu ortaya çıktı.

'Türk devleti ilacın parasına bakmaz'

Bakan Bilgin'den SMA ilaçlarına ilişkin çok önemli açıklama.

15 Temmuz

yenisafak.com/15Temmuz

Kudüs : Bir Şehrin Hikayesi

gzt.com/kudus

Yeni Şafak Seçim

yenisafak.com/secim

Yeni Şafak Ramazan

yenisafak.com/ramazan

Yeni Şafak Spor

yenisafak.com/spor

GZT Lokma

gzt.com/lokma

MOBİL UYGULAMALAR

Apple

Android

Windows

Yeni Şafak olarak yayın hayatına başladığımız ilk günden itibaren ülkemizde demokrasinin tüm kurumları ile yerleşmesi, milli irade ve değerlerimizin hakim olması için tüm gücümüzle çalıştık. Bu ülkenin geleceğinin derin sularda boğulup gitmemesi için çaba sarf ettik.

Fırtınalı günlerde sığınılacak bir liman olduk. Bugüne kadar ülkemize yapmış olduğumuz katkıyı bundan sonra da okurlarımızın desteği ile sürdürmeye devam edeceğiz. Her gün Yeni Şafak'la yeni bir umut olacak.

Son Dakika

Haberler

Koronavirüs

Türkiye

Dünya

Bilimsel Gelişmeler

Gündem

Darbe Girişimi

Eğitim

Politika

Yerel Haberler

Dünya

Ortadoğu

Avrupa

Amerika

Asya

Afrika

Antartika

Okyanusya

Özgün

Özgün haberler

Dini Bilgiler

Yemek Tarifleri

Diyet

Spor

Spor Haberleri

Transfer Haberleri

Beşiktaş Haberleri

Galatasaray Haberleri

Fenerbahçe Haberleri

Trabzonspor Haberleri

Futbol

Basketbol

Motor Sporları

Voleybol

F1

Extreme Sporlar

Golf

Güreş

Atletizm

Su Sporları

Salon Sporları

Uzakdoğu Sporları

Diğer

Ekonomi

Türkiye Ekonomisi

Dünya Ekonomisi

Otomotiv

Emlak

İş Dünyası

Basın İlan

İletişim / Harita

+90 212 467 65 00

Maltepe mah. Fetih cad. No 1/1
Topkapı Zeytinburnu İstanbul Türkiye

Bip / +90 530 846 00 00

Facebook

Instagram

Twitter

Google Plus

Pinterest

Youtube

Flipboard

Rss

Copyright 2017 © Yeni Şafak

Gizlilik Politikası

Kullanım Koşulları

Site Map

Medya Kit

Kurumsal

Bilgi Toplumu Hizmetleri

Hat Sanatı

Resimli cuma mesajları YENİ | Anlamlı, dualı, resimli, hadislerle güzel cuma mesajları ve sözleri

↑
YUKARI

6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunundaki amaçlar ile sınırlı ve mevzuata uygun şekilde çerezler kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için [çerez politikamızı](#) inceleyebilirsiniz.

